

"Benim İlk Sözlüğüm"

Cavit BİNBAŞIOĞLU

Eğitimci

Değerli meslektaşlarımızdan Beşir Göğüş, İlköğretimin ilk üç sınıfında kullanılabilecek nitelikte 390 sayfalık bir sözlük hazırlamıştır. Bu tür sözlükler başka ülkelerde vardır. Sanırım, bizde böyle bir sözlük, bir ölçüde, ilk kez hazırlanmıştır.

Sözlükler, bilinmeyen sözcüklerin anlamlarını kavratmak amacıyla kullanılan birer öğretim aracıdır. Sözlükler, çocuğun sözcük dağarcığının genişlemesine yardım eder. Bu da çocuğun iletişim yeteneğinin gelişmesini ve toplumsallaşmasını sağlar. Bunun için, bir sözlüğün anlaşılması, çocuğun dil gelişmesine bağlı ve onunla sınırlıdır. Bir sözlük, çocuğun dil gelişmesine ne kadar uygun olursa, ondan yararlanılması da o kadar kolay ve etkili olur.

Dil ile iletişimin sağlanmasında sözcükler önemli rol oynar. İyi bilinmeyen bir sözcükle kullanılan sözler anlaşılmadığı gibi, iyi bilinmeyen bir sözcük ile anlatılan sözler de anlaşamaz. Bu durum, ta ilk yaşlardan itibaren, eğitimde göz önünde bulunması gereken bir sorundur.

Çocuk, dili, önce büyüklerin kullandığı dili örnek alarak, ona öykünerek öğrenir. Bunun için kimi zaman, anlamını doğru dürüst bilmediği bir sözcüğü de yerli yersiz kullanır. Hatası gösterildiği ve anlamını kavradığı zaman da bunu düzeltir. Bu durum, etkisi gittikçe azalmakla birlikte, zihin gelişmesinin belirgin bir hale geldiği, soyut düşüncenin oluşmaya başladığı 11-12 yaşlarına kadar sürer.

Çocuk düşüncesi, J. Piaget'nin saptamalarına göre, "benmerkezli" (egosantrik) bir niteliktedir. Onda henüz nesnel düşünce yoktur. Düşünceleri duygusaldır ve öznedir. Çözümleme ve birleşim yapma yeteneği yoktur. Bunun için çocuk, mantıksal bir düşünceden çok, duygusal bir düşünce yapısına sahiptir. Çocuk, olanı biteni ancak betimleyebilir ve öykülenebilir. Kavramlar, bu betimlemeler ve deneyler sonucu zihinde kendiliğinden oluşur. Yedi yaşından sonra, bu durumda değişiklikler olmaya başlar, kavramlar daha kolay kazanılır; fakat, ilk yaşlardaki bu durum, kültürlere göre değişmekle birlikte, etkisini birkaç yıl daha gösterir.

Sayın Beşir Göğüş'ün hazırladığı "Benim İlk Sözlüğüm"de de bütün bunlara dikkat edilmiş olduğunu görüyoruz. Bu sözlükte, sözcükte, sözcüklerin anlamları, tanımlama yoluyla öğretilmemiştir. Çünkü tanımlama, yukarıda belirttiğimiz gibi, mantıksal bir düşünüşü ve birleşim yapma yeteneğinin gelişmesini gerektirir. Çocukta böyle bir düşünüş ve yetenek henüz yeter derecede gelişmemiştir. Bu nedenle, her sözcük, bir söz ya da tümce içinde kullanılarak öğretilmeye çalışılmıştır.

Sözlükte, her sözcüğün yanına bir de resim konmuştur. Bu suretle, açıklama ve resmin anlatımı birbirine bağlanmıştır. Okuma sırasında da bu iki husus birbirine bağlanmakta ve kavram oluşması ile ilgili zihinsel süreçler oluşmaya başlamaktadır. Bu durumda anlatımı güç

olan soyut kavramların kavranması da kolaylaşmaktadır. "Benim İlk Sözlüğüm" çocuğa göre hazırlanmış bir sözlüktür.

Sözlükte örneğin "abla" sözcüğü şu biçimde açıklanmıştır:

*Abla : İlk gün beni okula **ablam** götürdü. **Ablam** büyük kız kardeşimdir. Benden beş yaş büyüktür.*

*Acaba: Kapıyı çalıyorum açmıyorlar. **Acaba** evde kimse yok mu?*

*Arkadaşım hasta idi. İyileşti mi **acaba**?*

***Acaba** bugün sinamada hangi film oynuyor?*

Sözlükte 1600 sözcük vardır. Bunlar, en çok kullanılan temel söz varlığı niteliğinde sözcüklerdir.

Bu ve benzeri örnekleri doğru algılayan ve doğru kullanan çocuklarda , önce o nesne ya da eylemin kavramı belli belirsiz bir biçimde oluşacak ve sonraları da, zihnin gelişmesiyle, belirgin bir hale gelecektir. Bu durumda çocuk, kavramları artık söz ve yazı ile anlatabilecek bir yeterliğe ulaşacaktır. İşte o zaman çocuk, kendi sözlüğünü kendi hazırlayabilecek bir duruma gelecektir. Bu da onun bildiğimiz anlamdaki ilk sözlüğü olacaktır.

Böyle, çocuk mantığına uygun, bir yapıt hazırlayan değerli meslektaşımız Beşir Göğüş'ü candan kutlarız.